คำไว้อาลัย

เพื่อเป็นที่ระลึกและอนุสรณ์

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ

ม.ล. หญิง ชิตพงษ์ ไตลังคะ (นพวงศ์)

เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ 2 กันยายน 2501

คำนำ

การทำการฌาปนกิจศพใครก็ตาม ข้าพเจ้าได้ไปแล้วย่อมจะได้รับสิ่งตอบแทน จากงานนั้นเป็นส่วนมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าท่านเจ้าภาพของงานฌาปนกิจนั้น ได้จัดสนองเพื่อเป็นที่ระลึกในการที่ท่านได้กรุณาไปเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ในการฌาปนกิจศพ ม.ล. ชิดพงษ์ ไตลังคะ ครั้งนี้ ข้าพเจ้าก็ควรที่จะคิดหาอะไรสักอย่าง ติดไม้ติดมือต่อท่านที่ได้มีเมตตาไปให้เกียรติแก่ข้าพเจ้าและภรรยาผู้ล่วงลับ ข้าพเจ้าจึงปรึกษาท่านผู้ใหญ่ว่าควรจะแจกหนังสืออะไรที่เป็นคติหรืออ่านไม่สู้จะเบื่อนัก ข้าพเจ้าจึงจับแพะชนแกะตามหนังสือต่าง ๆ ที่ได้อ่านแล้วเห็นว่าอาจจะไม่เบื่อจึงรวบรวมเก็บเล็กผสมน้อย ลงตีพิมพ์แจกในงานนี้ อีกทั้งบางท่านกรุณาค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเห็นว่าจะเกิดประโยชน์มาให้ข้าพเจ้า เพื่อรวมเข้าเป็นเล่ม

บางท่านที่ชอบพอกับข้าพเจ้าและผู้ที่ล่วงลับ ได้กรุ-

ณาเขียนคำไว้อาลัยตามที่ขอร้องส่งมายังข้าพเจ้า เพื่อได้ทราบซึ้งในความคุ้นเคยและรักใคร่ ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีที่จะลงตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ แต่ละท่านที่ส่งมา ข้าพเจ้าพอใจ ที่ท่านได้เขียนมีแต่ความรู้สึก อันเกิดจากหัวใจระหว่างข้าพเจ้ากับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ในที่สุดของคำนำหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าหวังว่าจะไม่เป็นที่รังเกียจต่อท่านที่ได้รับไปอ่านเล่น และข้าพเจ้าขออนุโมทนา และขอบพระคุณต่อท่านที่ได้ค้นคว้าหาหนังสือต่าง ๆ มาให้ข้าพเจ้าคัดเลือกเอาเอง อีกทั้งท่านที่กรุณาเขียนคำไว้อาลัยในหนังสือเล่มนี้ จึงขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จงดลบันดาลต่อท่านที่มีเมตตาต่อข้าพเจ้า ประสบแต่ความสุขความเจริญตลอดกาลนานเทอญ

เอื้อน ไตลังคะ

ม.ล. หญิง ชิตพงษ์ ไตลังคะ (นพวงศ์)

ชาตะ ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๐

มรณะ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๑

ม.ล. หญิง ชิตพงษ์ ไตลังคะ (นพวงศ์)

ชาตะ ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๐

มรณะ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๑

ประวัติสังเขป

ของ ม.ล. หญิงชิตพงษ์ ไตลังคะ

ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ เกิดวันพฤหัศบดีที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๕๐ ตรงกับวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะแม จุลศักราช ๑๒๖๙ ร.ศ. ๑๒๖ เวลา ๑๗ นาฬิกา ๕๐ นาที คุณชิตพงษ์ เกิดที่วังหม่อมเจ้าสฤดิย์เสถียรสุประดิษฐ์ ผู้เป็นตา เป็นบุตรคนที่ ๒ ของหลวงบวรวาที (ม.ร.ว. โต๊ะ นพวงศ์) และ ม.ร.ว. หญิงศรีสวัสดิ์ นพวงศ์ คุณชิตพงษ์ ได้กำพร้ามารดาตั้งแต่ยังเยาว์ คุณแม่ของเธอได้ถึงแก่กรรมเมื่อเธอ มีอายุเพียง ๕ ขวบ ม.ร.ว หญิงเถื่อม สุประดิษฐ์ ผู้เป็นยายได้รับมาอุปการะเลี้ยงดูที่วัง ณ ตำหนักริมคลองบางลำภูบน ตำบลบ้านพานถม อำเภอป้อมปราบสัตรูพ่าย จังหวัดพระนคร ม.ร.ว. เถื่อม ผู้เป็นยายได้ส่งคุณชิตพงษ์ ให้ไปรับการศึกษาในพระบรมมหาราชวังและเป็นข้าหลวงของพระองค์เจ้าหญิงสร้อยสอางค์ และออกจากในวังก็มาเรียนที่โรง—

เรียนสตรีวิทยาเป็นเวลา ๕ ปี เรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๑ ครั้นต่อมาได้ส่งไปศึกษาต่อที่โรงเรียนราชินีล่าง (ปากคลองตลาด) เรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๕ จึงได้ลาออกจากโรงเรียนราชินี ไปเป็นครูสอนที่โรงเรียนดำเนินศึกษา (ข้างโรงเรียนนายร้อย ถนนราชดำเนิน) และต้องช่วยหม่อมยายทำงานทางบ้านอีกด้วย และเมื่ออายุ ๑๕ ปี หม่อมยายได้ส่งไปเป็นข้าหลวงในพระบรมมหาราชวัง ตำหนักพระองค์หญิงเจ้าบุษบัน ฯ เมื่อออกจากในวังก็ได้ช่วยปฏิบัติงานบ้านต่าง ๆ จนเมื่ออายุ ๒๒ ปี ซึ่งตรงกับวันศุกร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๗๐ จึงได้สมรสกับนายเอื้อน ไตลังคะ ณ ที่วังหม่อมเจ้าสถิตย์เสถียร สุประดิษฐ์ ครั้นเมื่อท่านตาและหม่อมยายได้สิ้นไปแล้ว ทั้งสองจึงได้ย้ายจากวังที่อยู่ริมคลองบางลำภู มาปลูกบ้านอยู่ริมถนนพระสุเมรุ บางลำภู (ใกล้บ้านที่อยู่ในปัจจุบันนี้) คุณชิตพงษ์เกิดบุตรกับข้าพเจ้า ๔ คน คือ คนที่ ๑ ชายชื่อ นายสุภร ไตลังคะ คนที่ ๒ หญิงชื่อ น.ส. แจ่มศรี ไตลังคะ คนที่ ๓ หญิงชื่อ น.ส. ปรียา ไตลังคะ ต่อมาอีก ๑๔ ปีได้เกิดบุตร

หญิงคนที่ ๔ ชื่อ ด.ญ. นิธากร ไตลังคะ ทั้ง ๔ คนนี้ยังมีชีวิตอยู่ทุกคน

ชีวิตระหว่างเป็นคู่ครอง

เมื่อข้าพเจ้า ได้ลาจากสิกขาบท จากวัดสุทัศน์เทพวรารามราวปลายเดือนตุลาคม ๒๔๗๐ ข้าพเจ้าได้ปรารภกับบิดาข้าพเจ้าว่าควรจะได้มีคู่ครองครอบครัวเป็นฝั่งเป็นฝาเสียที บิดาข้าพเจ้าก็เห็นสมควรจึงจัดผู้ใหญ่ไปทาบทามสู่ขอต่อหม่อมเลื่อม สุประดิษฐ์ ผู้เป็นยาย ณ ที่วังริมคลองบางลำภู ก็มิได้รับคำปฏิเสธจากท่านผู้ใหญ่แต่อย่างใด ครั้นได้ฤกษ์งามยามดีในวันศุกร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๗๐ ก็จัดขันหมาก และหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ในวันเดียวกัน

ขณะนั้น ข้าพเจ้าได้รับราชการกระทรวงยุติธรรมมีเงินเดือน ๒๔ บาท และอยู่ที่วังเป็นเวลานาน ข้าพเจ้าได้รับความอุปการะจากหม่อมยายตลอดมาจนท่านสิ้น มิได้รับความเดือดร้อนในการครองชีพแต่ประการใด เสมือน

ข้าพเจ้าเป็นหลานของหม่อมยายแท้ ๆ จนข้าพเจ้าระลึกถึงบุญคุณของท่าน จนตราบเท่าทุกวันนี้

ระหว่างที่ครองเป็นสามีภรรยากันมาจนมาถึงคืนวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๑ เวลา ๐๑.๑๐ น. ซึ่งเป็นวันที่คุณชิตพงษ์ถึงแก่กรรม รวมเวลาที่อยู่กันมา ๓๐ ปี ๒ เดือน ๑๘ วัน กับ ๑๙ ชั่วโมง ๔๐ นาทีนี้ ข้าพเจ้าคอยเอาใจภรรยาที่รักของข้าพเจ้าอยู่เสมอตลอดเวลา อีกประการหนึ่งที่น่าชมเชย ภรรยาข้าพเจ้าในการที่ญาติมิตร ใครก็ตามที่มาเยี่ยมหรือพักแรม เธอจะต้องเข้าครัวหุงหาอาหารด้วยฝีมือตนเอง และอ้อนวอนทานอาหารมาก ๆ อีกทั้งไม่อยากจะให้กลับเร็ว อันนี้จึงเป็นที่รักของบรรดาผู้ที่มาทั่วไป

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอชมคุณชิตพงษ์ อีกข้อหนึ่งในการเป็นมารดาที่ดียิ่งของลูก ลูกจะไปไหนกับเพื่อน ๆ เธอต้องคอยระแวดระวังลูกสาวว่า ควรจะอนุญาติให้ไปหรือไม่ และต้องให้พี่ชายเป็นผู้ควบคุมดูแลไปด้วยเสมอ อันนี้จึงทำให้ข้าพเจ้าหมดห่วง เพราะการปกครองอันดี

ของเธอ

เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่มิได้มีโอกาสทำบุญและเลี้ยงฉลองวันครบแต่งงานปีที่ ๓๐ เช่นเดียวกับที่ได้กระทำกันมาแล้วเมื่อวันครบ ๒๕ ปี ณ ที่บ้าน ซึ่งท่านผู้ใหญ่ ญาติ และมิตร ได้กรุณาไปอวยพรอย่างคับคั่ง

ราวต้นเดือนเมษายน ๒๕๐๓ คุณชิดพงษ์ได้เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะที่บ้าน โดยมีอาการมืดหน้าวิงเวียนศีรษะ จึงได้ขอร้องนายแพทย์ ให้มาทำการรักษาที่บ้านอย่างเต็มความสามารถ อาการก็ทรงอยู่เรื่อย ๆ บางวันก็มีอาการทรุดลง นายแพทย์เห็นว่าถ้าจะทำการรักษาอยู่กับบ้านอาจจะไม่ทุเลาลงโดยเครื่องมือไม่พร้อม จึงได้แนะนำส่งยังโรงพยาบาลหญิง ได้รับการรักษาอยู่ประมาณ ๑๔ วัน อาการก็ทรงอยู่เรื่อย ๆ เพราะไม่มีไข้มาแทรก จึงขออนุญาตแพทย์มาทำการรักษาที่บ้าน กลับมาอยู่บ้านได้สัก ๗ วันอาการไข้เริ่มมีขึ้นและสูงขึ้นทุกวัน แพทย์จึงขอให้นำส่งไปรับการรักษา ใหม่ที่โรงพยาบาลศิริราช ในคืนวันที่ ๗ พฤศภาคม ๒๕๐๓ เวลาราว ๒๑ น. แพทย์ที่

โรงพยาบาลศิริราชได้ทำการรักษาอย่างเต็มความสามารถเป็นพิเศษ แต่พิษไข้ทำให้กระสับกระส่ายอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับระหว่างที่ป่วยอยู่กลืนอาหารหรือยาไม่ได้เลย เพราะเจ็บในลำคอและขากรรไกรแข็ง จึงเมื่อเวลา ๐๓ นาฬิกา ๑๐ นาที ของคืนวันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤศภาคม ๒๕๐๓ ก็ถึงแก่กรรม ณ โรงพยาบาลศิริราช รุ่งขึ้นได้ทำการไปรับศพมาอาบน้ำศพ ที่วัดสังเวชวิศยาราม (วัดบางลำภู) สวดพระอภิธรรม ๕ คืน และทำบุญ ๗ วันที่วัด เวลา ๑๖.๓๐ น. ของวันที่ ๑๕ พฤศภาคม ๒๕๐๓ ได้กระทำพิธี บรรจุศพ คำนวนอายุได้ ๕๐ ปี ๙ เดือน ๒๙ วัน ๑๖ ช.ม. ๔๐ นาที

กลอนสุภาพ

มนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน

"พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่ห์คง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติที่วางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา"

(จากกฤษณาสอนน้อง)

โลกเรานี้มีมาแต่คราไหน ? ไปข้างหน้านานเนาอีกเท่าไร ไม่มีใครล่วงรู้สักผู้เดียว เราอาศัยโลกนี้ครองชีวิตเหมือนสถิตพักอยู่คู่ประเดี๋ยว เปรียบฟองน้ำกับชีวิตไม่ผิดเจียว เชิญผู้เชี่ยวชาญคิดพินิจตรอง อายุคนถึงร้อยมีน้อยนัก ต้องมีภาคพูนผลกว่าชนผอง อายุโลกมากมายเป็นก่ายกอง ถ้าจะตองกะประมาณกว่าล้านปี คิดเทียบส่วนโลกมีอยู่ปีหนึ่ง เราไม่ถึงนาฬิกากาลหนี่ เปรียบเหมือนผลพฤกษชาติดื่นดาษมี อยู่ไม่กี่วันหล่นไม่ทนทาน ครบรอบปีมีเล่าลืมเก่าหมด ไม่ปรากฏอยู่ประจักษ์เป็นหลักฐาน อันช้าง

ม้าวัวควายเมื่อวายปราน มีแก่นสารเขาหนังและทั้งงา ทำประโยชน์ยืนยงมีคงอยู่ ได้เชิดชูชื่อไว้ ณ ใต้หล้า เราเป็นคนล้นเลิศกำเนิดมา ตายจะหาคุณใดก็ไม่มี ล้วนเปื่อยพังยังร้ายที่จ่ายทรัพย์ ซึ่งอยู่กับลูกเต้าผู้เผาผี อันลูกไม้เหลืองหล่นให้ผลดี เพราะค่าที่กินได้กลับให้คุณ มนุษย์เรามีดีในชีวิต ที่กอบกิจการเลิศประเสริฐสุนทร์ ทำความชอบมอบไว้เป็นใบบุญไว้เป็นทุนไปข้างหน้าสถาวรนี่แหละแผกพืชสัตว์จัดว่ายอด ถึงม้วยมอดก็ยังมีคติสอน แก่ลูกหลานต่อมาเป็นอากร สถาพรพูนทวีศรีวิไล คนเดิมจับโคป่าเอามาเลี้ยง ฝึกหัดเพียงเข็นยานใช้การไถ ถึงคนตายถ่ายกันเป็นหลั่นไป นี่คือให้มฤดกพสกปวง คนต่อมาเพาะปลูกเลี้ยงลูกวัว ไม่ต้องมัวค้นหาตามป่าหลวง เหมือนเพาะพืชพูนพอกเกิดดอกดวง ชีวิตล่วงก็ยังมีวิธีการต่อมาคิดรีดนมอุดมรส ได้เชยชดโอชาภักษาหาร อันนมสดทิ้งไว้ไม่ได้นาน จึงคิดอ่านทำเป็นเช่นดังเนย ถึงตัวตายไว้แยบเป็นแบบให้ คนต่อไปทำแพร่ออกแผ่เผย ยิ่งไพ–

บูชย์พูนพอกผลงอกเงย ตลอดเลยมาถึงเราเนาสำราญ ยัง ผู้คิดกลไกคิดไฟฟ้า คิดปรุงยาแยกธาตุตั้งศาสตร์สาร พระ สัมพุทธ์ภควันต์ทรงบันดาล ประดิษฐานศาสนาอันสาธร (ท่านเหล่านี้เมื่อตายร่างกายท่านไม่มีสารศูนย์เปล่าล้วนเน่า หนอนเลวกว่าพืชสัตว์แท้โดยแน่นอน กับเดือดร้อนทำศพ นบสักการ) ข้อสำคัญท่านทำซึ่งความชอบ เป็นระบอบ แบบแผนล้วนแก่นสาร คนภายหลังคิดเติมเพิ่มวิจารณ์ จึงสุอารยะธรรม์ทุกชั้นมา

ได้เฉลยเผยแผ่มาแค่นี้ คงทราบดีทั่วกันในปัญหา "มนุษย์ดีที่ไหน ?" เชิญไตร่ตรา ซึ่งผิดกว่าพืชสัตว์อัศ จรรย์ เพราะฉะนั้นพึงหน่อยอย่าถอยท้อและอย่าพ้อว่าพล่าม เช่นความฝัน เรามนุษย์เกิดมาทั่วหน้ากัน มีบุญครันครบ สิ้นควรยินดี ล้วนสมบัติพัสถารตระการพร้อม อยู่พร้อม อยู่แวดล้อมทั่วไปวิไลศรี ท่านโบราณทำไว้จึงได้มี ทับทวี กันมาล้วนน่าชม ให้เราได้ใช้สะดวกกว่าพวกสัตว์ เขา หนังงาสารพัตรที่สั่งสม ลูกหลานสัตว์มิได้หวังตั้งนิยม ว่า ได้ชมเขางาปู่ย่ามัน กลับเป็นสมบัติให้เราใช้สิ้น ทั้งอยู่

กินปรีดิ์เปรมเกษมสันต์ เพราะคนเก่าค้ำจุนคุณอนันต์ประสาทสรรพ์สุขสะดวกแก่พวกเรา จึงเป็นหน้าที่เราผู้เนาสุขควรจะขุกจิตถวิลไม่กินเปล่า ไว้สมบัติแก่รุ่นดรุณเยาว์ดังคนเก่าทำไว้แต่ไรมา โลกนี้เหมือนศาลาที่อาศัย ผู้เดินไกลพักเหนื่อยหายเมื่อยล้าฝ่ายพวกเราเอากำเหนิดบังเกิดมา พักศาลาร่มเย็นควรเห็นคุณ เมื่อยามไปควรกอบตอบสนอง เพื่อเป็นของจานเจือช่วยเกื้อหนุน คือบำรุงปรุงให้เพิ่มไพบูลย์ผู้พักรุ่นใหม่มาสาธุการ เหมือนเรามาอาศัยอยู่ในโลก บริโภคสมบัติพัสถาน ผู้พักผ่อนทำไว้ได้สราญควรหรือผ่านพ้นไปไม่ตอบแทน เช่นบุคคลเกิดมาได้ผาสุข ไม่สนุกรื่นรมย์อุดมแสนสมบัติพ่อแม่มิใช่บแบนครั้นยากแค้นกอบกิจอันผิดพาล เช่นปลอมเงินปลอมทองปลอมของใช้ เข้าที่ไหนป่นเบียงดังเพลิงผลาญ เที่ยวหลอกลวงช่วงชิงทรัพย์ศฤงคาร รัฐบาลราษฎรได้ร้อนใจ พวกเหล่านี้ตายไปก็ไว้ชื่อ ว่าเขาคือตัวบีศาจอุบาทว์ใหญ่ ทิ้งความชั่วแพร่หลายกระจายไป ลูกหลานได้รับอยู่ไม่รู้

กาย มนุษย์เราทั้งตัวชั่วที่ไหน เห็นจะไม่ต้องนำร่ำขยาย
จึ่งของดเพียงนี้ไม่คลี่คลาย ข้าเจ้าหมายว่าคงรู้ทุกผู้คน

ธรรมดาปรารภ์

ของ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

มนุษย์ ทั้งหลาย ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ย่อมล่วงไปเพราะสรีระแตก เหมือนผลไม้หล่น ไม่มีญาติ และมิตร หรือสหาย เป็นผู้ป้องกันผู้ตายไว้ได้

ทุก ๆ คนเมื่อได้รู้ว่า เราจำต้องตายด้วยกันหมดดังนี้แล้ว ควรรีบทำกิจการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ เกื้อกูลแก่ตนและผู้อื่นโดยชอบธรรมเสียไม่ควรเฉื่อยช้า ให้เวลาล่วงไปเสียเปล่า ด้วยปราศจากประโยชน์ ให้ต้องตามคำตักเตือนด้วยกรุณาของพระบรมศาสดา ผู้เป็นยอดนักปราชญ์ว่า

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ โก ชญฺญา มรณํ สุเว

(แปลว่า) "ควรทำความเพียรเสียในวันนี้แหละใครจะรู้ว่า ความตายจะมีต่อวันรุ่งขึ้น"

คำไว้อาลัย

ในคืนวันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๑ ตรงกับแรม ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ เวลา ๐๑ นาฬิกา ๑๐ นาที เป็นวันและเวลาที่ ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ ภรรยาที่รักของข้าพเจ้า ได้จากข้าพเจ้าและบุตรหลานไปอย่างไม่มีโอกาสที่จะได้กลับมาพบกันได้อีก ซึ่งก็ย่อมเป็นของธรรมดาเมื่อคนที่รักต้องจากกันไปเช่นนี้ผู้ที่อยู่ข้างหลังก็ย่อมที่จะเว้นเสียซึ่งความเศร้าโศกและอาลัยมิได้ ข้าพเจ้ายังระลึกอยู่เสมอว่าในระยะเวลาที่อยู่กันมา ๓๐ ปี ๖ เดือน ๑๘ วัน ๑๙ ชั่วโมง ๔๐ นาที ที่เราได้ร่วมชีวิตสมรสเธอได้บำเพ็ญตนเป็นภรรยา และแม่บ้านที่ดีของข้าพเจ้า และครอบครัว จนกล้ากล่าวได้ว่าเธอเป็นผู้มีความสามารถอดทนในด้านเศรษฐกิจการครองชีพอย่างยอดเยี่ยม ถ้าในขณะที่ครอบครัวจะได้รับความเดือดร้อนอะไร เธอไม่เคยทอดทิ้งข้าพเจ้าและบุตรหลาน หากเธอจะต้องไปที่ใดเป็นเวลาหลายวันก็ตาม เธอจะต้องฝากฝังความเป็นอยู่ในการครองชีพไว้อย่างสมบูรณ์พูนสุข มิให้ครอบครัวได้รับ

ความเดือดร้อนหรือปริปากว่าได้ ครั้นกลับมาก็เต็มไปด้วยของฝากแม้กระทั่งเพื่อนบ้านเรือนเคียง บางครั้งที่ข้าพเจ้าได้กระทำความผิดกลับมาถึงบ้าน เธอก็บ่นว่าข้าพเจ้าด้วยความหวังดีเสมอ เมื่อข้าพเจ้ารู้ตัวว่าเรามีความผิดข้าพเจ้าก็ไม่ได้มีการโต้เถียงเลย ทั้งนี้มิให้ครอบครัวได้รับความเดือดร้อนหรืออันเนื่องจากที่ข้าพเจ้าได้กระทำมา การอยู่กินด้วยกันมาตั้ง ๓๐ ปีเศษเช่นนี้ก็ย่อมจะมีลิ้นกับฟันกระทบกันบ้างเป็นธรรมดา แต่ข้าพเจ้าเป็นฝ่ายยอมแพ้ทุกครั้งมิให้มีการถึงขั้นทุบตีแตกหักกันได้ ทั้งนี้ข้าพเจ้าคิดว่าเราทั้งสองมีตำแหน่งเป็นปู่เป็นย่ากันแล้ว ย่อมจะต้องทำตนเป็นตัวอย่างของลูกหลานต่อไป ถ้าหากถึงขั้นแตกหักความว้าเหว่ในครอบครัวก็ย่อมเศร้าสลด แต่การที่เราได้จากกันด้วยใบมรณะบัตรเช่นนี้ จึงเกิดความเศร้าโศกสลดและอาลัยมาสู่ข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง

ในด้านการสังคมของคุณชิตพงษ์ ข้าพเจ้ายอมยกให้เธอเป็นผู้ที่กว้างขวางพอตัว ไม่ว่าทางบรรดาญาติหรือ

มิตรของข้าพเจ้าและของเธอเอง เธอเป็นผู้ที่เข้าได้ทุกฝ่าย และเป็นที่รักใคร่โดยทั่วไป ใครจะเดือดร้อนหรือ มาขอความช่วยเหลือ เธอย่อมจะต้องให้ความช่วยเหลือเขาตามสมควร ฉะนั้นการจากไปโดยที่ข้าพเจ้ามิได้นึกฝันเช่นนี้ ย่อมเป็นที่โศกเศร้าอาลัยแก่ข้าพเจ้าและบุตรหลานตลอดจนบรรดาท่าน ที่เคารพนับถือและผู้ที่คุ้นเคยกับ เธอมีความเสียดายและระลึกถึงเสมอ เพราะอาการป่วยและถึงแก่กรรมของเธอในระยะอันสั้นไม่มีใครได้ทราบนักแต่พอได้ทราบว่าถึงแก่กรรมเสียแล้ว จึงเป็นที่ปลาดใจแก่ผู้ที่เคยเห็นเพราะเร็ว ๆ นี้เธอยังทั้งอ้วนทั้งพี เธอได้จากไปก็เพียงแต่ร่างกายเท่านั้น ส่วนคุณงามความดี ของเธอยังคงฝังอยู่ในจิตใจของข้าพเจ้ามิรู้ลืม จนทำให้ข้าพเจ้าและบุตรหลานรู้สึกเสมือนหนึ่งว่าเธอยังมีชีวิตอยู่ และนึกเสียว่าเธอจากไปก็เพียงต่างจังหวัด ไม่ช้าก็คงจะได้กลับมาพบกันเสมอ

ในการฌาปนกิจศพ คุณชิตพิษครั้งนี้ ได้มีท่านที่เคารพนับถือ และบรรดาญาติมิตรสหายหลายฝ่ายได้ให้

ความอุปการะเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่เธอถึงแก่กรรม ข้าพเจ้าและบุตรจึงขอกราบขอบพระคุณบรรดาท่านผู้มีอุปการะคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขออานิสงส์แห่งบุญที่ข้าพเจ้า และบุตรได้บำเพ็ญมาตั้งแต่ต้นจนถึงบัดนี้ จงมีความสำเร็จวิบากสมบัติ อำนวยความสุขความเจริญให้วิญญาณของคุณชิตพงษ์ ที่รักของข้าพเจ้าจงไปสู่ที่สุขคติ ตามควรแก่คติวิสัย ในสัมปรายภพ เทอญ.

ตายแล้วและจักตาย	ใครจักหมายกำหนดมี
ยากจนหรือเศรษฐี	แม้กษัตริย์ก็ต้องตาย
ใช่ว่าแก่จักม้วยก่อน	แม่ลูกอ่อนก็มลาย
ควรหรือจักฟูมฟาย	ให้เนตรช้ำด้วยอันใด.
พ่อแม่และพี่น้อง	ทั้งพวกพ้องก็ต้องตาย
พระยามัจ — จุจักกราย	มิว่างเว้น สักคนพลัน

หักจิตรอย่าคิดโศรก อย่าวิโยคหรือโศกศัลย์
เห็นอยู่ ประเดี๋ยวนั้น ก็ด่วนดับ มลายราญ
ความดี ที่ก่อกอร์ป นั้นซิชอบ ระลึกนาน
แม้ชีพ จะวายปราณ กุศลธรรม ยังดำรง
ความดี นี้มียาก แสนลำบากจะเสริมส่ง
เพราะชั่ว จะคอยปลง ความดีให้ มะลายสูญ
ความตาย นั้นท่านเปรียบ ให้ทัดเทียบกับเขาขุน
บดสัตว์ให้เป็นจุล ทั้งสี่ทิศ ที่กลิ้งมา
สัตว์ใดผิวอยู่ใกล้ ถูกทับตาย ก่อนดังว่า
สัตว์ใด ไกลหัตถา ก็ต้องตายใน ภายหลัง
ชีพเปรียบเทียบหม้อดิน จักสุดสิ้น ด้วยแตกพัง
เล็กใหญ่ หรือหนาบาง ก็ต้องแตกเป็นธรรมดา
สรุปแล้ว มิแคล้วตาย ผิดกันหมาย แต่เวลา
ทุกชาติ ทุกภาษา สุดปกป้อง จักต้องตาย
รู้เห็น เช่นนี้แล้ว เร่งพูนแผ้ว กุศลไว้
มรณาเวลาใด ก็หมายเพียงสะเบียงกรัง

ปราณสิ้น แผ่นดินกลบ ปรภพ ก็ยังหวัง
กุศลช่วย อำนวยยัง ระโยชน์ให้สะบายเ—ทอญ

จำ จิตจำห่างร้าง แสนไกล
ใจ ห่วงสุดทรวงใน ไป่แผ้ว
จำ จากพรากกันไป ไกลห่าง
พราก เมียที่รักแล้ว จิตข้าคนึงถึง

ขอขอบคุณท่านผู้อุปการะ
เอื้อน ไตลังคะ

ม. ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม ในวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๐๑ คุณเอื้อน ไตลังคะ สามีของผู้ตาย ได้มาขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย เพื่อนำลงในหนังสือซึ่งจะพิมพ์แจกเป็นอนุสสรณ์สมณาคุณแด่ท่านที่ได้กรุณาไปในงานฌาปนกิจศพครั้งนี้ ซึ่งข้าพเจ้ายินดีรับด้วยความเต็มใจ ในฐานะที่มีความคุ้นเคยกับครอบครัวนี้อย่างใกล้ชิด

ม. ล. ชิตพงษ์ เป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทสุภาพอ่อนโยน มีอุปนิสัยสุขุมเยือกเย็น และมีน้ำใสใจคอโอบอ้อมอารี เป็นแม่เจ้าเรือนที่ดี ปรนนิบัติสามีด้วยความรักใคร่และซื่อสัตย์, ทั้งปกครองดูแลลูกเต้าให้ได้รับการศึกษา และมีงานอาชีพตามสมควรแก่ฐานะ ฉะนั้นในการที่มาด่วนถึงแก่กรรมเสียตั้งแต่อายุยังอยู่ในมัชฌิมวัยเช่นนี้ จึงก่อให้เกิดความเสียใจและเสียดายอาลัยรักแก่ครอบครัวญาติมิตร ตลอดจนผู้รู้จักมักคุ้นโดยทั่วไป

ขอกุศลบุญราศี ทักษิณานุปทาน ซึ่งเจ้าภาพได้บำเพ็ญเนื่องในงานฌาปนกิจครั้งนี้ จงดลบันดาลให้ ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ ประสพแต่อิฐวิมุตมนุญผลในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ.

ถ. ธำรงนาวาสวัสดิ์

บ้านธำรงสวัสดิ์

๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๓

คำไว้อาลัย

คุณเอื้อน ไตลังคะ น้องชายของข้าพเจ้าได้มาขอร้องให้เขียนข้อความตามแต่จะเขียน เพื่อนำไปพิมพ์ลงในหนังสือที่ระลึกในการฌาปนกิจศพ หม่อมหลวงชิตพงษ์ ไตลังคะ ผู้ภริยา ในฐานะที่ หม่อมหลวงชิตพงษ์ ไตลังคะ เป็นญาติผู้หนึ่งของข้าพเจ้า จึงมีโอกาสได้รู้จักใกล้ชิดพอที่จะกล่าวได้ว่า หม่อมหลวงชิตพงษ์ ไตลังคะ เป็นสตรีผู้มีอัธยาศรัยน้ำใจงามพอเป็นแบบฉบับได้ผู้หนึ่ง รู้จักวางตัวในสถานปานกลาง ไม่ยิ่งและ ไม่หย่อนทั้งในทางโลกและทางธรรมเป็นที่รักเอ็นดูของผู้ใหญ่ และผู้น้อยทั่วไป

ชีวิตการครองเรือนระหว่างน้องชาย กับน้องสะใภ้ของข้าพเจ้าคู่นี้ กล่าวได้ว่ามีแต่ความราบรื่น ต่างก็เอาใจซึ่งกันและกันมีพยานรักชายหญิงเกิดมาหลายคน และบุตรมีบุตรต่อไปอีกจนได้รับตำแหน่งคุณย่าแล้ว ได้ทนุถนอมเลี้ยงบุตรธิดา และหลานมาด้วยความสุขความเจริญ นอกจากนี้ คุณเอื้อน ไตลังคะ มีความรู้พิเศษเป็นหนึ่งไม่มีสองในหมู่ญาติ ที่สามารถแสดงวาทะและบทบาทใน

ทางตลกขบขัน ซึ่งทำให้หม่อมหลวงชิดพงษ์ และญาติมิตร สนุกสนานไปด้วยนับว่าเป็นยาวิเศษส่วนหนึ่งที่ทำให้ชีวิตมีความยืนยาวต่อไป คุณเอื้อน และหม่อมหลวงชิด–พงษ์ จึงได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมายืนนาน ดังที่ประจักษ์อยู่ แต่ทั้ง ๆ ที่ไม่อยากพรากจากกัน ก็จำต้องมาพรากจากกันเพราะอำนาจอัน เหนือวิสัยของ มนุษย์จะยับยั้งได้ คือมฤตยูซึ่งรอเราอยู่ทุกคนในอนาคตนี้

มรณกรรมของ หม่อมหลวงชิดพงษ์ ไตลังคะ นำความเศร้าโศกอาดูรมาสู่ข้าพเจ้าและญาติมิตรทุกคน ในวาระนี้ขออำนาจ แห่งกุศลผลบุญที่ หม่อมหลวงชิดพงษ์ ไตลังคะ ได้สร้างสมไว้จงอำนวยผลดลบัน ดาลให้วิญญาณของ หม่อมหลวงชิดพงษ์ ไตลังคะ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเถิด.

พลโท ไสว ดวงมณี

๒๓ ก.ค. ๒๕๐๑

เจ้ากรมพระธรรมนูญ

กระทรวงกลาโหม

คำอาลัย

คุณเอื้อน ไตลังคะ ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยแด่ ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ ผู้เป็นภรรยา ซึ่งได้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานปลงศพ ข้าพเจ้ายินดีสนองรับด้วยความเต็มใจ

เนื่องด้วย ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ ได้เกี่ยวดองเป็นญาติทางภรรยา และบ้านก็อยู่ใกล้กัน ครอบครัวเราทั้งสองจึงมีความสนิทสนมกันประดุจญาติอันสนิท

ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ เป็นผู้มีอุปนิสสัยดี อารีอารอบต่อเพื่อนบ้านและญาติ ช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย พูดจาอ่อนโยนและมีศิลมีสัตย์ ปฏิบัติหน้าที่อย่างดียิ่งในกิจการบ้านเรือนและสังคม จึงเป็นญาติที่สนิทและมิตรที่รักแก่บุคคลทั่วไป การที่ ม.ล. ชิตพงษ์ ต้องมาถึงแก่กรรมในเวลาเร็วกว่าที่ได้คาดไว้ ย่อมทำให้ข้าพเจ้า ภรรยาและลูก ๆ รู้สึกเศร้าสลดในมรณกรรมครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคุณเอื้อนขาดภรรยาคู่ชีวิต ลูกๆขาดแม่ที่ดีและครอบครัวของข้าพเจ้าขาดญาติที่สนิทไปคนหนึ่ง

อันความตาย แม้จะเป็นของเที่ยงแท้แน่นอน ซึ่งเราท่านทั้งหลายทราบดีอยู่แล้วว่า ไม่อาจหนีพ้นได้ก็ตาม แต่เมื่อเกิดขึ้นแก่ผู้ใดแล้ว ผู้ที่ได้ทราบข่าวก็อดที่จะรู้สึกสลดใจในการตายของผู้นั้นเสียมิได้ ม.ล. ชิดพงษ์ ได้จากไปแล้ว และเมื่อได้ทิ้งความดีงามไว้เป็นที่ประทับใจแก่บรรดาญาติมิตรด้วยแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าบรรดาญาติมิตรทั้งหลายย่อมจะมีความเศร้าใจ และอาลัยอาวรณ์ในมรณกรรมของ ม.ล. ชิดพงษ์ มากยิ่งขึ้นตามส่วน

ด้วยเดชะผลบุญกุศล และคุณความดีที่ ม.ล. ชิดพงษ์ ไตลังคะ ได้บำเพ็ญไว้ในชาตินี้ ขอจงช่วยให้ดวงวิญญาณของ ม.ล. ชิดพงษ์ ไตลังคะ ไปสู่สุขคติ ณ สัมปรายภพ เทอญ.

พล. ต. ปาระณี ตาละลักษมณ์

สุดแต่ใครจะคิด

เนื่องจากในงานฌาปนกิจศพพิชิตพงษ์ คราวนี้ พี่เอื้อนได้ปรารภกับญาติ ๆ ว่า จะพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์ไว้อาลัยแด่พิชิตพงษ์ ภริยาผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขขึ้นสักเล่มหนึ่ง

ความจริง ผมเองก็เป็นญาติที่สนิทกับพี่เอื้อนไม่น้อยหน้าญาติอื่น ๆ โดยคุณแม่ของผมเป็นน้องคนสุดท้องในสกุล “ไตลังคะ” คุณแม่มาใช้นามสกุล “สังขดุลย์” โดยสมรสกับคุณพ่อกว่า ๕๐ ปีมาแล้ว (ต้องกว่าแน่เพราะพี่สาวคนโตของผมเกิดปีมะเมีย ตัวผมเกิดปีฉลู บัดนี้ผมมีอายุ ๔๖ ปี เข้าไปแล้ว)

ความเป็นญาติกันระหว่างพี่เอื้อนกับผมนี้ พูดกันให้แน่ ๆ ก็นับแต่ผมเกิดมา และครั้นผมโตเป็นหนุ่มขึ้นจนกระทั่งรับราชการจนบัดนี้ ความเป็นมิตรก็อุบัติขึ้นอีกโสดหนึ่งจึงอาจกล่าวได้ว่า พี่เอื้อนเป็นทั้งญาติที่สนิทและเป็นมิตรที่น่าคบ

พี่เอื้อนได้แต่งงานกับพี่ชิตพงษ์ นพวงษ์ เมื่อคุณพ่อคุณแม่ของผมยังตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตรอกไก่แจ้ ใกล้ ๆ กับ "ประตูเจ้าพ่อสวนกรมพระนเรศร์" (ผมตั้งชื่อให้เอง) คุณพ่อคุณแม่ย้ายบ้านมาอยู่ที่ถนนนามบัญญัติ คือที่ ร.ร. อนุบาลสวนเด็กเดี๋ยวนี้ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๗ ส่วนพี่เอื้อน พี่ชิตพงษ์ จะแต่งงานวันเดือนปีใดผมจำไม่ได้ (เพราะไม่ได้เป็นเจ้าบ่าว)

บ้านพี่ชิตพงษ์ อยู่บริเวณหลังตลาดนานา ซึ่งแต่ก่อนเป็นที่ตั้ง "วังเจ้าเจ๊ก" อยู่ใกล้ ๆ กับโรงภาพยนต์ ผมก็เป็นคนสำคัญคนหนึ่งที่ได้ไปในพิธีมงคลสมรสครั้งนี้ เพราะเป็นผู้เชิญขันหมาก หรือถืออะไรไปก็จำไม่ค่อยจะแม่นยำ แต่ไปนะไปแน่ เพราะคุณพ่อคุณแม่เป็นธุระอยู่ด้วย โดยเฉพาะในการแต่งงานลูก ๆ หลาน ๆ คุณพ่อคุณแม่เคยเป็นเฒ่าแก่ให้ไม่ทราบว่ากี่รายต่อกี่รายแล้ว

หลังจากแต่งงานกันแล้ว พี่ชิตพงษ์ กับพี่เอื้อน จะไปฮันนีมูน และอยู่กินกันที่ไหนก็ไม่ทราบอีกเหมือนกัน

มาทราบเอาตอนที่พิชิตพงษ์มีหลานโต ๆ แล้ว และมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตรอกเขียนวิวาสน์ปัจจุบัน

อันความตายนั้น เป็นกฎธรรมชาติ เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องตาย แต่ในทฤษฎีวิทยาศาสตร์กำหนดไว้ว่า "สะสารทั้งหลายไม่มีสูญหายไปจากโลก" พิชิตพงษ์ ได้จากโลกนี้ไปแล้ว แต่ก็ได้ระทิ้งความทรงจำไว้ให้กับสามีลูก และหลาน ซึ่งยากที่จะลืมกันได้ สามีภรรยาเมื่ออยู่กินด้วยกันก็ย่อมจะมีความรักใคร่ ยอมมอบกายถวายชีวิตให้แก่กัน และเป็นธรรมดาอีกเหมือนกัน ที่คู่สามีภรรยานั้น ในบางโอกาสอาจจะมีเข้าใจผิด และมีปากเสียงกันบ้าง แต่คงไม่ถึงกับเป็นมวยอาฆาต ซึ่งหลังจากชกต่อยกันแล้ว ไม่ต้องไปขึ้นโรงขึ้นศาล โดยเฉพาะเรื่องที่สามีจะถูกกล่าวหาก็เรื่อง "การนอกใจ" ว่ากันว่าถ้าไม่มีปากเสียงกันบ้าง ความรักก็จะไม่ดูดดื่ม ทำนองซื้อข้าวของ หากไม่มีการต่อรองราคารู้สึกสิ่งของนั้นไม่มีค่าเอาเสียเลย

ในกรณีย์ที่พี่ชิตพงษ์ ผมไม่เคยเห็นพี่เอื้อน ได้ประพฤตินอกใจแต่อย่างไรเลย เท่าที่ผมได้มีความรู้จักมักคุ้น ทั้งในฐานะญาติและมิตร อาจจะมีบ้าง ก็คงจะเป็นเรื่อง "การในใจ" ซึ่งยากที่ผมจะทราบได้ ที่รู้แน่ ๆ เหมือนอย่างญาติทั้งหลายรู้ ก็คือพี่ชิตพงษ์ "รักญาติมิตร" มากและอยากให้พี่เอื้อนอยู่กับบ้าน

การจากไปของพี่ชิตพงษ์ ไม่เฉพาะแต่จะนำความเงียบเหงามาสู่ครอบครัวพี่เอื้อนเท่านั้นแต่ยังนำความคิดถึงมาสู่วงศ์ญาติด้วย

ข้อความดีทั้งหลายที่พี่ชิตพงษ์ ได้พึงปฏิบัติแล้ว เพื่อความสุขของผัว ของลูกและของหลาน จงเป็นนิทัศนาหรณ์ ที่ญาติ ๆ จะพึงได้ประพฤติและปฏิบัติตามโดยทั่วกัน กับขอให้กุศลบุญราศีที่ญาติ ๆ ได้ร่วมบำเพ็ญกับเจ้าภาพ จงดลบันดาลให้พี่ชิตพงษ์ จงประสพแต่ความสุขตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพด้วย เทอญ.

นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ ความสุขใด ๆ ยิ่งไปกว่าความสงบไม่มี.

จ. สังขดุลย์
พ.อ. จำนง สังขดุลย์
เลขานุการกองทัพบก.

เมื่อต้นเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๑ ข้าพเจ้าได้พบคุณเอื้อน ไตลังคะ เมื่อได้ทักทายพูดจากันฉันเพื่อนรักใคร่ชอบพอกันแล้ว ข้าพเจ้าได้ถามคุณเอื้อนว่า คุณนายสบายดีหรือ คุณเอื้อนตอบว่า เขาสบายกว่าผมแล้ว ข้าพเจ้าจึงทราบด้วยความสลดใจยิ่งว่า คุณชิตพงษ์ ไตลังคะได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว

ในเดือนต่อมา ข้าพเจ้าได้พบกับคุณเอื้อน ไตลังคะอีกคราวคุณเอื้อนได้ขอให้ข้าพเจ้า เขียนข้อความสักเรื่องหนึ่งเพื่อพิมพ์ในหนังสือ เพื่อเป็นอนุสรณ์มณาคุณแด่ท่านที่ไปในการฌาปนกิจศพของคุณชิตพงษ์ ไตลังคะ

ข้าพเจ้าได้ทราบคำขอก็มีความยินดี ที่จะได้มีโอกาศกล่าวสรรเสริญ คุณงามความดีของคุณชิตพงษ์ไตลังคะ ผู้ซึ่งเป็นสุภาพสตรี เป็นที่นับถือของข้าพเจ้า

นอกจากนี้คุณชิตพงษ์เป็นภรรยาที่ดีของ คุณเอื้อนไตลังคะ และเป็นมารดาที่ดีของบรรดาบุตร ทั้งหลายด้วย

คุณชิตพงษ์ ไตลังคะ เป็นสุภาพสตรีงามในกิริยาวาจา และยิ้มแย้มแจ่มใสเสมอ

เมื่อคุณชิตพงษ์ ได้ลังคะ มาด่วนถึงแก่กรรมเสีย ก่อนเวลาอันสมควรดังนี้ จึงเป็นที่เสียใจแก่สามี ญาติ มิตร์ เพื่อนฝูง และผู้คุ้นเคยชอบพอทั่วไป

พระยาอิศรภักดีธรรมวิเทต

บ้านอิศรภูมิ

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๑

ไว้อาลัย

เจรจาวาทะซึ้ง สุนทร
มาระยาทเอมอร อ่อนช้อย
พงษ์พันธุ์ สิงขร เทียบเท่า นั้นแล
สุภาพ ตั้งแต่น้อย จวบเข้าปัจฉิมวัย

อนาถ มรณาศโอ้ อาดูร
คุณชิตพงษ์ เสียสูญ ชีพแล้ว
จากญาติ จากประยูร จากมิตร สหายแฮ
สู่สถาน ผ่องแผ้ว แห่งห้วงสรวงสวรรค์.

"คุณชิตพงษ์ สิ้นเสียแล้ว" ข่าวนี้พอได้ยินใจหาย ระหว่างป่วย คุณเอื้อน ไตลังคะ ผู้สามีเอาใจใส่เธอยิ่งนัก ปฏิบัติอย่างใกล้ชิด เหมือนเงาตามตัว มิได้เหินห่างเลย บรรดาบุตร์หญิงชาย ผลัดเปลี่ยนกันเฝ้าอาการไข้ เห็นชัดในความกตัญญูกตะเวที

ย่อมทราบกันว่า ชีวิตไม่เที่ยง เกิดแล้วแปรปรวน สุขบ้างทุกข์บ้าง กระเพื่อมเหมือนคลื่นในทะเลหลวง เมื่อถึงคราวดับก็ดับ คุณชิตพงษ์เป็นคนดี มีเมตตากรุณา ญาติมิตร เข้าสู่เขตต์บ้านที่ไรจะได้รับการต้อนรับด้วยความแจ่มใส เป็นที่รักชอบของคนเป็นอันมาก คุณชิตพงษ์ล่วงลับไปแล้ว ไปแล้วตามวิสัยของธรรมดา แม้กระนั้น ความห่วงอาลัยของญาติและมิตร ยังตรึงตราเสมอ

ศิลปสิทธิวินิจฉัย

ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลฎีกา

บ้านเลขที่ ๘๑ ราชดำเนินกลาง พระนคร

วันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

เรียน คุณเอื้อน ไตลังคะ ทราบ

ผมได้ทราบข่าวมรณะกรรมของคุณชิตพงษ์ ไต–

ลังคะ (นพวงศ์) แล้วด้วยความเสียใจยิ่ง การจากไปของคุณชิดพงษ์ครั้งนี้ คงจะนำมาซึ่งความวิปโยคอาลัยอาวรณ์แก่คุณและบุตรของคุณเป็นอย่างมาก ในสายตาของผม ผมเห็นว่าคุณชิดพงษ์เป็นภริยาที่ดีจริง ๆ เพราะเป็นผู้ที่มีอัธยาศรัยสุภาพเรียบร้อย รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ และมีใจเมตตาต่อผู้ที่อ่อนอายุกว่า เป็นคนที่มีใจร่าเริงสนุกสนานอยู่เป็นนิจ อันความดีทั้งปวงของคุณชิดพงษ์นี้เอง ที่ทำให้ทุกคนที่ได้พบได้รู้จักมิเว้นที่จะเกิดความอาลัยและเสียดาย ฉะนั้น ขออำนาจกุศลผลบุญที่ได้เคยทำไว้ จงดลบรรดาลให้ดวงวิญญาณของคุณชิดพงษ์จงไปสู่สุขติเทอญ.

พระเจริญโภคสมบูรณ์

หมายเหตุ

ท่านผู้นี้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๐ ส.ค. ๒๕๐๓ ท่านตั้งใจว่าจะต้องไปเผาภรรยาผม แต่ท่านต้องถึงแก่อนิจกรรมเสียก่อน

เอื้อน ไตลังคะ

ชิตพงษ์ หลานข้าพเจ้าได้ล่วงลับไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ แต่ข้าพเจ้าและเราทุกคนไม่มีใครลืมในความโอบอ้อมอารีและความดีอย่างยิ่งของชิตพงษ์เลย ด้วยญาณใดๆ ที่ชิตพงษ์จะหยั่งรู้ได้ คงจะทราบได้ว่าเราทุกคนไม่มีวันลืม และเป็นการแน่นอนที่สุดที่ทุก ๆ คนจะต้องติดตามไป ไม่ช้าก็เร็วด้วยกันทั้งนั้น จึงเกือบเป็นของธรรมดาเสียเหลือเกิน สำหรับการบำเพ็ญกุศลผลบุญเท่านั้นที่เราควรพึงกระทำเพื่อความสุขของตัวเราเอง

เราทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้... ....เราทุกคนกำลังก้าวเข้าไป...............เราทุกคนกำลังติดตามกันไป............ แต่ท่านประกอบผลบุญบำเพ็ญกุศลหรือยัง................

ส. สุประดิษฐ์

(ม.ร.ว. สอน สุประดิษฐ์)

๑๘ สิงหาคม ๒๕๐๓

ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ เป็นญาติอันสนิทของดิฉัน มาตั้งแต่ยังเยาว์วัยด้วยกัน จนเป็นสาวด้วยกัน ก็มาพบคุณเอื้อน ไตลังคะ มาสนิทชิดชอบ กับคุณชิตทั้ง ม.จ. สถิตย์เสถียร สุประดิษฐ์ ผู้เป็นท่านตาของดิฉัน และคุณชิตพงษ์

เท่าที่ดิฉันสังเกตุมา ของคู่ผัวตัวเมียทั้งสองนี้คุณเอื้อนคุณชิตรักกันอย่างกับพี่น้องคลานกันมา รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาซึ่งกันแลกันตลอดเวลา ๓๐ ปีเศษ

ฉะนั้น เมื่อคุณชิตพงษ์ ได้จากไปโดยไม่มีวันกลับคืนซีพอีก ถ้าชาติหน้ามีก็ขอได้ดลบันดาลให้ดิฉันและคุณชิตพงษ์ ได้อยู่ร่วมกันเช่นเคยชาติที่นี้เถิด ขอผลานิสงฆ์บุญราศรี ที่ดิฉันได้ประกอบบุญใด ๆ จงสัมฤทธิ์ผลแด่คุณชิตพงษ์ในสัมปรายภพ นั้นเทอญ

กฤษณา พงษ์ไพบูลย์ (ไชยาคำ)

คุณเอื้อน ไตลังคะ หลาน (บุตรของพี่สาว)

การสูญเสียภรรยาของหลาน ม.ล. หญิงชิตพงษ์ นพวงษ์ ไม่ควรจะเสียใจจนเกินควร เพราะหลานก็เป็นผู้ใหญ่พอแล้ว รู้ว่ากรรมหรือพรมลิขิตใด ๆ ก็เกิดมาจากชาติปางก่อนที่ทำมาไม่ว่าเป็นอย่างใด และอายุสั้นยาวเท่าใดก็เป็นไปตามกรรม ของมนุษย์ทุก ๆ คน เราเลือกสรรเอาไม่ได้ แต่เราพร้อมญาติมิตรก็ได้พยายามเยียวยาพยาบาลจนสุดความสามารถ ตลอดจนถึงชั้นนายแพทย์ดี ๆ เพื่อจะได้มีชีวิตอันยืดยาวต่อไป ก็หาเป็นผลไม่ เพราะถึงชตาชีวิตจะต้องดับสูนย์ไป จึงขอร้องให้หลานสกดใจและพยายามเป็นพ่อบ้านที่ดี แทนแม่บ้านที่ดีของบุตรหลาน ของหลานเพื่อความเจริญต่อไป ต่อจากนี้จะขอเตือนว่าจะมีภรรยาต่อไป (เพราะยังไม่แก่ถึงกับตัดกิเลศไม่ได้) ควรเลือกอย่างคุณชิตพงษ์ เพราะเธอเป็นเชื้อเจ้า เพราะหลานเองก็เป็นเชื้อเจ้า (คุณยายของหลาน ม.ร.ว. หญิงถนอม ทินกร) คำว่าเชื้อเจ้าความหมาย

ต้องเป็นผู้ดีเกือบ ๑๐๐ % น้าไม่ต้องอธิบายว่าผู้ดีทำความดีอย่างไร เพราะฉนั้นขอให้ตั้งมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตแล้กตัญญูกะตะเวทีเพื่ออนาคตของเรา แลพยายามสวดมนต์ไหว้พระส่งวิญญาณ ของคุณชิตพงษ์ให้ไปสู่สุขติ ถึงสวรรค์ชั้นสูงด้วย น้าเองทำบุญอะไรก็ดีแลใส่บาตร์เป็นประจำก็ดีอุทิศส่วนกุศลให้ คุณชิตพงษ์ทุกครั้ง

ขอแถมอีกเล็กน้อยว่า หลานผมผู้นี้เป็นหลานโดยแท้กล่าวคือเป็นบุตรพี่สาวผม (สงวน ภรรยาหลวงสนองพจน์พากย์ อืน ไตลังคะ) ซ้ำยังเป็นหลานภรรยาผมเสียอีกด้วย เขาเรียกภรรยาผมว่าอาชื่น เพราะภรรยาผมเป็นลูกผู้น้อง ของคุณหลวงสนอง ๆ เรื่องเป็นอย่างนี้จึงสนิทสนมกันมาก คุณชิตพงษ์รักแลนับถือกันมาก ภรรยาผมโสกาเสียย่ำแย่ตั้งแต่เมื่อป่วยมากพยายามไปเยี่ยมโรงพยาบาลหญิง โรงพยาบาลศิริราชจนสิ้นใจแลเวลานี้ก็พยายามดูแลหลาน ๆ แทนแม่เขาที่พอจะทำได้

ในที่สุด ขอท่านที่อ่านหนังสือนี้ โปรดกรุณาตั้งใจ

อุทิศส่วนกุศลใด ๆ ให้แก่คุณชิตพงษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้วดัง
เช่นผมจะขอบพระคุณยิ่ง

ร.ต. แม้น ศิริสัมพันธุ์
๑๗/๑ ตรอกเชี่ยนนิวาสน์ พระนคร

พี่เอื้อน ไตลังคะ ปรารภกับข้าพเจ้าว่า อยากจะให้บรรดาญาติ มิตร ช่วยกันเขียนความรู้สึกของแต่ละคน ตามแต่จะเห็นควรเกี่ยวกับผู้ตาย ฉะนั้นในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นทั้งญาติ และมิตร มาแต่ก่อน จึงรับกับพี่เอื้อนว่าจะเขียนให้ แต่ก็ไม่ยืดยาวอะไรนัก เพราะไม่ใช่นักเขียน และก็เป็นนิสสัยของข้าพเจ้าอยู่อย่างหนึ่ง ไม่ชอบจะพูดจะเขียนอะไรที่เกินความจริง จึงเขียนเท่าที่ประสพด้วยตนเอง

คุณชิตพงษ์ ไตลังคะ เคยศึกษาในโรงเรียนราชินีแห่งเดียวกับข้าพเจ้า และต่อมาได้ร่วมเกี่ยวดองกันในฐานะพี่สะใภ้

แม้จะมีศักดิ์เป็นพี่สะใภ้ คุณชิตพงษ์เธอก็คงปฏิบัติตนอย่างเสมอต้น เสมอปลาย คือเป็นผู้อ่อนน้อมต่อมิตรในวัยเรียนที่มีวัยวุฒิสูงกว่า ดังเช่นสมัยนั้นเธอเป็นนักเรียนรุ่นน้องของข้าพเจ้า ต่อมาเธอก็คงปฏิบัติเหมือนเช่นเคยแต่เก่าก่อน มิได้วางตนว่าเป็นพี่สะใภ้ของข้าพเจ้า ฉะนั้นเมื่อคุณชิตพงษ์ มาด่วนถึงแก่กรรมไปจึงเป็นที่น่าเสียดายของบรรดา มิตร สหาย และญาติมิตร

ในฐานะที่ข้าพเจ้ามีความสัมพันธ์ กันอยู่ถึงสองชั้นคือเป็นทั้งมิตรในวัยเรียน และเป็นญาติในฐานะพี่สะใภ้ก็ย่อมจะทำให้อดมีความเสียดายมิได้ ฉะนั้นจึงขอให้วิญญาณของคุณชิตพงษ์ จงประสพความสุขในสัมปรายภพตามควรแก่อัตตภาพของเธอ

เจียร ศิระสงเคราะห์

ร.ร. อนุบาลสวนเด็ก

๒๕ ซอยนามบัญญัติ

คำไว้อาลัย

คุณเอื้อน ไตลังคะ เป็นเพื่อนร่วมราชการในสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กับข้าพเจ้ามาช้านานประมาณ ๓๐ ปีเศษ เป็นที่ชอบพอรักใคร่กับข้าพเจ้าและบรรดาสหายเพื่อนข้าราชการทั่วไป โดยเฉพาะที่ข้าพเจ้าเห็นมา กระทรวงจะมีงานอะไรที่เป็นการรื่นเริง ย่อมจะเห็นคุณเอื้อน ในศิลปต่าง ๆ ทุกคราว

เมื่อได้ทราบข่าว ม.ล. ชิตพงษ์ ถึงแก่กรรม ข้าพเจ้าเกือบไม่เชื่อ ด้วยเหตุที่เคยเห็นมีร่างกายสมบูรณ์ดี และมีอัธยาศัยเรียบร้อย ทั้งเป็นแม่บ้านที่ดีคนหนึ่ง เมื่อมาด่วนจากไปโดยไม่มีวันกลับมาอีกเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้คุณเอื้อน ทั้งบุตรหลาน ญาติมิตร พร้อมทั้งข้าพเจ้าด้วยมีความเศร้าสลดใจเป็นอันมาก

ด้วยเดชะอานิสงค์แห่งความดีของคุณชิตพงษ์ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จงดลบันดาลดวงวิญญาณของคุณ ชิตพงษ์ จงไปสู่สุขติภพ เทอญ

หลวงประมวลฤชากร

คำไว้อาลัยจากลูก

ขออุทิศให้แก่ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณแม่
ผู้เป็นสุดที่เคารพรัก และบูชาอย่างสุดซึ้งของลูก ๆ

ทั้ง ๆ ที่ลูกทราบดีว่า ความตายนั้นไม่เคยยกเว้นให้แก่ผู้ใดเลย แต่ลูก ๆ ก็ไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าความตายนั้นจะมาพรากเอาคุณแม่ของลูกไป เพราะคุณแม่นั้นทั้งยังสาวสวยอ้วนและแข็งแรงอยู่ ในสายตาของผู้ที่ได้พบเห็นคุณแม่กันทุก ๆ คน แม้ว่าคุณแม่จะเริ่มเจ็บและอาการก็ไม่ค่อยกระเตื้องขึ้น ลูก ๆ ก็ไม่เคยนึกว่าคุณแม่จะจากลูกไปเร็วถึงอย่างนี้ ในคราวที่คุณแม่เพิ่งจะเคยเจ็บทั้ง ๆ ที่นายแพทย์ก็ได้ให้การรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่ตลอดจนคุณพ่อและลูก ๆ ทุกคนก็ได้เฝ้าพยาบาลดูแลคุณแม่อยู่อย่างใกล้ชิด อย่างชนิดที่ไม่ยอมห่างคุณแม่กันเลยทุกคน ฉะนั้นเมื่อนายแพทย์มาบอกว่าคุณแม่จะจากไปแน่แล้ว ลูกทุกคนจึงไม่มีใครเชื่อ ต่างตกใจจนแทบว่าจะตายตามคุณแม่ไปด้วย และในที่สุดคุณแม่ท่านก็ได้จาก

พวกลูก ๆ ไปจริง ๆ อย่างที่พวกเราไม่เคยนึกมาก่อนเลยว่าในชาตินี้ ลูกจะต้องมากำพร้าแม่เร็วถึงอย่างนี้ การตายของคุณแม่เป็นการจากไปอย่างชนิดที่ไม่มีวันที่จะได้กลับมาหาลูก ๆ อีกแล้วในชาตินี้ เราแม่ ๆ ลูก ๆ ไม่เคยที่จะพรากจากกันเลย ฉะนั้นการจากไปของท่านครั้งนี้จึงยังความเศร้าโศรกสลดใจ มาให้แก่ลูก ๆ ของคุณแม่เป็นที่สุด ทุก ๆ คนทนแทบไม่ได้ และอยากจะได้ตายแทน เพื่อให้คุณแม่ของลูกได้มีชีวิตอยู่อีก เพื่อเป็นขวัญของบ้านสืบไป เมื่อทำไม่ได้ ก็อยากที่จะตายตามคุณแม่ไปด้วย แต่ทุกอย่างเราทำไม่ได้ทั้งนั้น พระพรมท่านเป็นผู้ลิขิตชีวิต ของคุณแม่มาเพียงเท่านี้เอง ทั้ง ๆ ที่ลูกได้พยายามหักใจ ว่าความตายเป็นของธรรมดา และบุญของคุณแม่มีเพียงเท่านี้เอง พวกลูก ๆ ก็ยังอดที่จะคิดถึงและอาลัยรักท่านไม่ได้ ทุกครั้งที่คิดถึงคุณแม่ ลูก ๆ พูดกันจะพากันร้องไห้และบ่นถึงแต่คุณแม่ เพราะเมื่อคุณแม่ยังมีชีวิตอยู่นั้น คุณแม่

มีแต่คุณงามความดี เมตตา กรุณา โอบอ้อมอารีย์ และรักลูก ๆ เป็นที่สุด เหลือที่จะคณานับได้ คุณแม่เป็นเสมือนพระที่คอยตักเตือนแนะนำพร่ำสอนลูก ด้วยความหวังดีอยู่เสมอ ฉะนั้นการจากไปของคุณแม่ครั้งนี้จึงเหมือนกับลูกขาดทุกสิ่งในชีวิต

คุณแม่เป็นคนมีเกียรติ และมีแต่คุณความดี ได้พลอยทำให้เกียรติและความดีนั้น เป็นผลมาถึงลูก ๆ ของคุณแม่ด้วย ในชาตินี้ลูก ๆ จะลืมคุณแม่ของลูกไม่ได้เลย ลูกรู้สึกเหมือนกับว่าคุณแม่จากไปแต่ร่างกาย ส่วนจิตต์ใจคุณแม่รักลูกอยู่กับลูกเสมอไม่ได้ไปไหน และตลอดเวลาเหล่านี้ลูกได้รู้สึก เหมือนกับว่าคุณแม่ยังอยู่กับลูก ๆ ของคุณแม่ตลอดเวลาด้วยความรักความห่วงใยของคุณแม่

พระคุณอันยิ่งใหญ่ของคุณแม่นี้ ได้มากึกก้องอยู่ในหัวใจของลูกอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะหลับหรือตื่น และจะได้จารึกอยู่เช่นนี้ตลอดไปตราบจนชั่วชีวิตของลูก ๆ

แต่คุณแม่ก็ได้จากลูก ๆ ไปแล้ว ทุกวันนี้ลูกไม่มีโอกาส ที่จะได้ใช้คำว่า คุณแม่อีก ถึงแม้ว่าตลอดเวลาลูกจะ เรียกร้องแต่ คุณแม่ เรียกหา คุณแม่ อยู่ทุกวันทุก เวลา เราก็คงจะไม่ได้พบกันอีกแล้วในชาตินี้ หากชาติหน้า มีจริงลูกได้อธิษฐานกับคุณแม่แล้วว่า ขอให้ลูกได้เกิดมา เป็นลูกของคุณแม่อีกทุก ๆ ชาติไป และเราคงจะได้ พบกันอีกเป็นแน่

หากดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ ของคุณแม่ได้ไปสิง สถิตย์อยู่ ณ ที่ใดลูกขอกราบไหว้เคารพบูชาไปตลอดชั่ว ชีวิตของลูก ลูกจะลืมคุณแม่ของลูกไม่ได้เลย ขอให้ดวง วิญญาณอันบริสุทธิ์ ของคุณแม่จงไปสู่ที่สุขติภพอันดีสู่— ทิพยสวรรค์ชั้นวิมานอันแสนสงบ หากลูกจะได้กระทำ ความดีอะไรไว้บ้างแล้วลูกขออุทิศคุณความดีนั้น แด่คุณ แม่ของลูก ขอกุศลผลบุญใด ๆ ก็ตามที่ลูกได้กระทำมาทั้ง หมด ขอบุญกุศลนั้นจงไปสู่คุณแม่ของลูก และขออุทิศ ส่วนบุญส่วนกุศลทั้งหลาย ให้แก่คุณแม่ของลูกแต่ผู้เดียว

เพื่อเราจะได้เกิดมาเป็นแม่ลูกกันอีกตลอดทุก ๆ ชาติไป

พระคุณแม่เท่าฟ้า แลดิน
รักลูกแสนรักสิ้น สุดแล้ว
คนเดียวอุราถวิล คือแม่
สุดสละเพื่อลูกแก้ว เกิดด้วยอกตน
ดวงกมลมอบแม่ตั้ง กตัญญู
รักแม่ยิ่งชีพตู ตอบไว้
คนเดียวลูกชื่นชู คือแม่
เหมือนหนึ่งน้ำทิพย์ได้ ประเกล้าเนาว์เกษม สุขเทอญ

จากลูก ๆ ของคุณแม่
๒ กันยายน ๒๕๐๓

หมายเหตุ โคลงข้างบนนี้ ได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณสกนธ์ มิตตรานนท์

มารดาสดุดี

ฉบงง ๑๖

๏ อันใดใหญ่กว่ามหาสมุทร สูงยิ่งยอดสุด
จอมเจ้าภูผาหิมาลัย
๏ ความลึกลึกล้ำโดยนัย ส่วนกว้างกวัดไพ –
ศาลเกินกอบห้วงเวหา
๏ อันนั้นคือคุณมารดา มีต่อลูกยา
ผู้สืบธิสืบสันดาน
๏ จำเดิมเริ่มรู้อาการ คงครรภ์เอาการ
ทำนุถนอมพร้อมมูล
๏ คลอดแล้วรักษาอนุกูล ยากเข็ญเป็นธูร
บำรุงกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดู
๏ จนลูกเจริญวัยขัยฟู อบรมเชิดชู
มุ่งมั่นปั้นให้ได้ดี
๏ ฝากฝึกศึกษาสถานี ทิพยาภรณ์มี
กาละอนาคตงดงาม

๏ เติบใหญ่วัยโยคย์พยายาม เลือกคู่ครองความ—
สุขสวัสดิ์พัฒนาสถาพร

๏ พรหมแห่งบุตรแม่นมารดร เป็นปิ่นอนุสรณ์
ทูลเทอดบูชา สดุดี ๆ

ส. บุญเกียรติ

เพื่อลูก ๆ ของคุณเอื้อน

คำไว้อาลัย

ดิฉันเมื่อได้ทราบข่าวว่า คุณชิตพงษ์ ได้ถึงแก่กรรม รู้สึกว่าได้สูญเสียมิตรที่ดีไปคนหนึ่ง เพราะคุณชิตพงษ์ เป็นมิตรที่มีใจคอโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาเผื่อแผ่ต่อเพื่อนฝูง และญาติมิตร เป็นที่รักใคร่ต่อผู้ที่รู้จักคุ้นเคย ฉะนั้นเมื่อคุณชิตพงษ์ได้มาจากไปเสียเช่นนี้ ดิฉันรู้สึกเสียใจมาก บุญกุศลที่ดิฉันได้ทำมา ขออุทิศบุญกุศลนั้นให้แก่คุณชิตพงษ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในสัมปรายภพต่อมิตรผู้ล่วงลับไปแล้ว

ช้อย บุญศิริ

เรื่องที่เกี่ยวกับคนตาย

โดย สนามจันทร์

เนื่องจากคุณเอื้อน ไตลังคะ เพื่อนเก่า ข้าราชการกระทรวงยุติธรรม มาขอร้องให้ข้าพเจ้า ช่วยเขียนเรื่องสั้น ๆ สัก ๑ เรื่อง สำหรับเอาไปลงพิมพ์ ในหนังสือแจก ในงานฌาปนกิจศพ หม่อมหลวงหญิงชิตพงษ์ ไตลังคะ ภริยาที่รักของเขา

เพราะเหตุที่ข้าพเจ้า มีความสนิทชิดชอบกับครอบครัวนี้ และเคยรู้จักท่านผู้ตาย จึงมีความสมัครใจที่จะเขียนเรื่องให้ ในฐานมิตรเก่าคนหนึ่งของสามีผู้ตาย

ตามที่ข้าพเจ้าได้ทราบและสังเกตเห็น หม่อมหลวงชิตพงษ์ ไตลังคะ มีลักษณะสมกับเป็นแม่ศรีเรือน เพราะมีความสามารถจัดการบ้านช่อง ครอบครัวได้เรียบร้อยดีมาก ทุกคนในครอบครัวต่างมีความสุข แสดงว่า หม่อมหลวงชิตพงษ์ ปกครองลูกผัวได้ดีเกินคาด ลูกเต้าทุกคน

ได้รับการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี ที่มีครอบครัวไปแล้ว ต่างก็มีหลักฐานมั่นคง ที่ยังโสดอยู่ก็มีการงานทำเป็นหลักฐาน สามีก็มีงานทำเป็นหลักฐานและมีความก้าวหน้าดี ถึงจะได้ชื่อว่า เป็นสมาชิกสมาคม เช้าฮา เย็นเฮ ค่ำเซสว่างซ้ำ อยู่บ้างก็ยังไม่ได้ชื่อว่าทำตนเหลวไหลเสียชื่อเสียงมาถึงเมีย และถึงจะเป็น สมาชิกสมาคมป้อนหญ้าม้าอยู่บ้างก็ไม่เป็นคนโง่ที่จะเสียอย่างเดียว สามารถเอาเงินเดือนค่าโฆษณามาเป็นรายได้เสียอีก ด้วยสัปดาห์ละ ๑๐๐ บาท นับว่าไม่ได้ไม่เสีย พอคุ้มกับค่าเหล้าค่าหญ้า ชั่วสัปดาห์หนึ่ง ๆ ไม่เดือดร้อนอะไรมาถึงเมีย นับว่าเมียคนนี้มีความสามารถปกครองผัวได้ ครอบครัวจึงมีความสุขตลอดมา ครอบครัวใดที่มีแม่เรือนดี ย่อมจะมีบ้านเรือนอยู่เป็นหลักฐาน มีความเป็นอยู่ในครอบครัวดี ไม่มีสภาพเป็นบ้านแตกสาแหรกขาด เพราะครอบครัวชนิดนั้น แม่เรือนมีสภาพเป็นแม่กะเชอก้นรั่ว หาใช่แม่ศรีเรือนไม่ เพราะฉะนั้นมนุษย์ที่มีสภาพเป็นสามีทั้งหลาย จึงจำเป็นอย่างยิ่ง

ที่จะต้องเลือก แม่เรือนให้ดี มิฉนั้นครอบครัวจะหาความสุขมิได้เลย เขาเรียกว่าโบรักเก้นโฮม การหาเมียชุ่ย ๆสักแต่ว่าเป็นผู้หญิงนั้นหาง่าย แต่ไม่ใช่เมียดี ท่านว่าผู้หญิงมีอยู่ ๒ ชนิด คือชนิดหนึ่ง รักได้แต่เอามาเป็นเมียไม่ได้ อีกอย่าหนึ่งรักได้เอามาเป็นเมียได้ คนหนุ่ม ๆ ที่จะหาเมียต้องตัดสินใจให้ดี อย่าหลงแต่รูป เพราะแก่แล้วก็เหลวไม่สวยเลยสักนิดเดียว เลือกเอาคนดี ๆ กว่าไม่ช้าใจรวยรัก ดีกว่ารวยศักดิ์หรือรวยเงินหรือรวยรูป แต่อย่าให้รักมันบีดตาจนเห็นผีเป็นคนได้

ครอบครัวคุณเอื้อนอยู่เย็นเป็นสุขมาช้านาน จนลูกเต้าเติบใหญ่มีหลักมีถาน คุณเอื้อนเองก็สบายใจ เอ้อละเฮ่ยเป็นพ่อพวงมาลัยได้ตลอดมา ครั้นแล้ว หม่อมหลวงชิดพงษ์ก็วายชนม์ หนีจากกรรมเอาตัวรอดไปเสีย คุณเอื้อนจึงกายสภาพเป็นพ่อหม้าย ลูกติดมาตั้งแต่วันนั้น ครอบครัวที่ต้องเสียแม่ศรีเรือน ไปนั้นย่อมทำให้ครอบครัวเศร้าโศรกเสียใจมากเป็นธรรมดา ข้าพเจ้าเห็นใจ

ยิ่งกว่านั้นท่านผู้ตายยังเป็นหลักชัย หรือแม่ย่านาง ของครอบครัวเสียด้วย จึงเป็นที่วังเวงใจแก่วงสาคณะญาติที่ยังอยู่เป็นอันมาก

แต่ความตายของคนเรานั้นย่อมเป็นของปกติ ธรรมดา เพราะเราก็ย่อมรู้แจ้งแทงตลอดแล้วว่า สังขารของเรานี้ไม่เที่ยงหนอ คือ อนิจจา วาสังขารา เกิดมาแล้วก็มีแก่ มีเจ็บ มีตาย ไม่มีใครที่จะรอดพ้นความตายไปได้เลย แม้แต่สมเด็จพระบรมศาสดายังต้องเสด็จเข้าพระนิพพาน ทุกวันนี้มีคนตายวันละไม่ใช่น้อย แต่เมื่อเป็นคนอื่นไม่ใช่พวกของเรา ๆ ก็เฉย ๆ ครั้นมาโดนเป็นพวกเราเข้า เราก็ต้องมีความโสกะปริเทวะ คือความเศร้าโศรกเสียใจมากขึ้นตามอารมย์ที่อาลัยในผู้ตาย นั้นมากและน้อย

แต่ตามทางธรรมของพุทธศาสนาแล้ว ท่านกล่าวว่า คนที่มีกรรมมากจึงมีอายุยืนเพื่อชดใช้หนี้เวรกรรม ที่ทำไว้ในชาติก่อนให้หมดไป ส่วนคนที่ใช้หนี้หมดเวรหมดกรรมแล้วมักจะตายเร็ว เพื่อไปเกิดในชั้น สุขคติ หรือ ทุขคติ

ต่อไป เพราะฉนั้นการที่คนเราตายนั้น ควรจะยินดีที่หมดเวรหมดกรรม หาควรจะเสียใจไม่ ส่วนคนที่ตายยากตายเย็นอยู่กันแก่เถ้าทำงานทำการอะไรไม่ไหว ถึงขนาดต้องคลานงุ่มง่าม หากินไม่พอปากพอท้อง ได้รับความลำบากยากเย็นอย่างสาหัสนั้นแหละ ควรจะเสียใจที่ทำไมไม่ตายสักทีหนอจะได้หมดเวรกับเขาบ้าง

หม่อมหลวงชิตพงษ์ ไตลังคะ เป็นคนดีเป็นแม่ศรีเรือน ไม่เคยทำบาปกรรมทำเข็ญให้ใครได้รับความเดือดร้อนอย่างใดเลย จึงเป็นที่หวังได้ว่า ถึงท่านจะวายชนม์ไปแล้ว วิญญาณอันบริสุทธของท่านก็จะไม่ได้รับความลำบากคงจะได้ลอยไปสู่ในที่ซึ่งมีแต่ความสุข ด้วยประการทั้งปวง จึงขอภาวนาให้ท่านได้รับความสุขในปรภพโน้นเทอญ

ศิริ วิศิษฏธรรม อัศวนนท์

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ประจำกระทรวง

ในโอกาสที่คุณเอื้อน ไตลังคะ จะทำฌาปนกิจ ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ ภรรยา ในฐานะที่ข้าพเจ้าเคยร่วมราชการมาด้วยกัน และมีความชอบพอคุ้นเคยกันเป็นพิเศษ จึงขอแสดงความรู้สึกส่วนตัวของข้าพเจ้าเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ ม.ล. ชิตพงษ์ ไตลังคะ ดังต่อไปนี้

เท่าที่ข้าพเจ้าได้รู้จัก ม.ล. ชิตพงษ์ เมื่อยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้มีอัธยาศัยเผื่อแผ่และตระหนัก ในปฏิสัณถารการต้อนรับนับว่าเป็นแม่บ้านที่ดี คุณเอื้อนและ ม.ล. ชิตพงษ์ได้สมรสอยู่กินด้วยกันมาเป็นเวลา ๓๐ ปีเศษแม้ถึงจะมีข้อผิดพ้องหมองใจกันภายในครอบครัวบ้างเป็นบางครั้ง แต่ ม.ล. ชิตพงษ์ ก็พยายามระงับยับยั้งรู้จักอดออมถนอมใจ ประคับประคองให้ครอบครัวเจริญมาโดยลำดับ นับว่าเป็นครอบครัวที่เป็นหลักฐานได้ครอบครัวหนึ่ง ส่วนคุณเอื้อนเองเมื่อปรารภพูดคุยกันในระหว่างเพื่อนฝูง ก็มักกล่าวฝันให้เกียรติแก่ภรรยาอยู่เนือง ๆ เมื่อ ม.ล. ชิตพงษ์มาด่วนถึงอนิจกรรมเสียย่อมเป็นสิ่งที่ให้เกิดความเศร้าสลดแก่คุณเอื้อน — และ บรรดาญาติมิตรอยู่มิใช่น้อย ได้มีพระพุทธโอวาทประทานไว้ว่า

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

รูปกายของสัตว์ทั้งหลายย่อมย่อยยับไป แต่คุณงามความดีหาย่อยยับไปไม่ สำหรับ ม.ล. ชิตพงษ์ ญาติมิตรย่อมจะได้ระลึกถึงความเอื้ออารี ความรัก และความมั่นคงในครอบครัว ซึ่งเป็นคุณงามความดีส่วนนามธรรมที่ยังคงอยู่ตลอดไปเป็นนิจกาล

โพยม เลขยานนท์

14 สิงหาคม 2501

อธิบดีศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พนพประดิษฐ
หน้ากองบัญชาการตำรวจนครบาล ถนนวรจักร พระนคร
นายพินิตย์ นิลวิเชียร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๑ ก.ย. ๒๕๐[illegible]